

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”**

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ДИПЛОМАТИЧНИЙ
ПРОТОКОЛ”**

**Харків
2013**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ДИПЛОМАТИЧНИЙ
ПРОТОКОЛ”

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.03040101 “Правознавство”)

для студентів VII факультету денної форми навчання

*Затверджено вченою радою університету
(протокол № 10 від 05.06.2012 р.)*

Харків
2013

Програма навчальної дисципліни “Дипломатичний протокол” (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”, спеціальність 8.03040101 “Правознавство”) / уклад.: М. В. Буроменський, І. Б. Кудас, О. М. Сіваш. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 11 с.

У к л а д а ч і : М. В. Буроменський,
І. Б. Кудас,
О. М. Сіваш

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 3 від 14.03.2013 р.)*

I. ВСТУП

Україна як суверенна держава активно виступає на міжнародній арені. Велике значення на сучасному етапі розбудови незалежної України має зміцнення міжнародного співробітництва, встановлення та розвиток дипломатичних зв'язків з країнами світового співтовариства, що є запорукою успішної реалізації зовнішньої політики держави.

Правовим полем міжнародних відносин виступає міжнародне право. Однак для забезпечення нормальних дипломатичних відносин недостатньо тільки міжнародно-правових норм. Важливе ще й дотримання церемоніальних і протокольних звичаїв і правил, бо саме відповідно до них відбуваються призначення глав диппредставництв, здійснюються дипломатичні візити, ведуться бесіди, переговори, дипломатичне листування, прийоми, зустрічі офіційних делегацій, підписуються міжнародні договори, здійснюється реагування на урочисті й жалобні події, виконуються вимоги етикету державних символів тощо.

Навчальна дисципліна “Дипломатичний протокол” викладається студентам факультету підготовки юристів для Міністерства закордонних справ України і покликана дати комплексні знання про становлення, розвиток міжнародних протокольних правил, ознайомити їх з основними положеннями державної протокольної практики, традиціями і сучасними тенденціями дипломатичного протоколу і церемоніалу, сформуванню вмінь та навички роботи в органах державної влади у сфері реалізації зовнішньої політики України.

Курс дипломатичного протоколу має велике значення для розвинення загальної культури та підвищення професійної підготовки спеціалістів у галузі міжнародного права і міжнародних відносин та пов'язаний з такими дисциплінами, як “Міжнародне право”, “Право зовнішніх зносин”, “Історія дипломатії”, “Право міжнародних організацій”.

Форми навчання обмежені лекційними заняттями. Важлива роль належить індивідуальній роботі студента, насамперед з

нормативними матеріалами.

У результаті вивчення курсу студенти повинні:

знати теоретичний матеріал усіх тем курсу, положення найважливіших правових документів у сфері зовнішніх зносин;

уміти вільно оперувати юридичними поняттями і категоріями; аналізувати документи з питань міжнародних відносин, взаємодію національного законодавства та міжнародно-правових актів; логічно і грамотно висловлювати й обґрунтовувати свою точку зору з проблематики дипломатичного протоколу й етикету; застосовувати правові документи і теоретичний матеріал у різних практичних ситуаціях;

володіти термінологією у сфері дипломатичного протоколу та етикету, навичками складання основних документів дипломатичного листування.

II. З М І С Т

1. Дипломатія і дипломатичний протокол

Дипломатія і дипломатична професія. Складові дипломатичної діяльності. Вимоги до дипломатів, їх функціональні обов'язки.

Дипломатичний протокол. Історичні етапи його становлення. Роль дипломатичного протоколу в міжнародних відносинах. Державний протокол.

Міжнародні та національні нормативні джерела, що регулюють діяльність дипломатичних представників.

2. Протокольні правила призначення та відкликання глави та членів дипломатичного персоналу представництв

Протокольна практика щодо встановлення дипломатичних відносин.

Правила протоколу щодо призначення глав дипломатичних представництв. Зміст вірчих грамот. Протокольні правила зустрічі глави дипломатичного представництва в приймаючій країні. Урочиста церемонія вручення вірчих грамот главі держави перебування. Протокольні візити посла та встановлення відносин з вищими посадовими особами країни перебування та офіційними представниками інших країн. Протокольна практика призначення членів дипломатичного персоналу.

Протокольні заходи у зв'язку із закінченням місії посла і його від'їздом. Відкличні грамоти.

3. Особисті візити і бесіди дипломатів

Участь дипкорпусу в церемоніях, процесіях, офіційних візитах. Роль візитів і бесід у дипломатичній практиці. Коло постійних контактів дипломатичного представника.

Дипломатична бесіда: поняття, підготовка, умови прове-

дення. Запис бесіди та його різновиди. Щоденник дипломата. Особливості дипломатичної мови (що говорить дипломат і що під цим розуміти).

Етикет телефонної розмови та її запис.

Візитні картки дипломата та їх застосування. Правила надсилання і надписи на візитних картках.

4. Дипломатичне листування

Поняття і роль листування в дипломатичній практиці. Дипломатичні документи.

Документи зовнішнього дипломатичного листування, їх складові частини. Форми та правила звернень у документах. Формули компліментів.

Особиста (підписна) нота. Вербальна нота. Приватний лист напівофіційного характеру. Меморандум. Пам'ятна записка. Комюніке. Нові тенденції у зовнішньодипломатичному листуванні.

Документи внутрішнього дипломатичного листування: внутрішньовідомчі (службова і доповідна записки) та міжвідомчі.

Вимоги до документів дипломатичного листування. Мова дипломатичного листування.

5. Міжнародна ввічливість держав

Поняття та основні складові міжнародної ввічливості держав.

Протокол і символи суверенітету держави. Етикет державного прапора, гімну, герба. Урочистий салют.

Протокольне реагування на найважливіші події в житті країни перебування. Національні свята власної держави і держави перебування та протокольна практика щодо них.

Офіційний траур. Направлення співчуття, участь у траурних заходах. Книга співчуття.

Етикет потискання, цілування руки.

Подарунки (сувеніри, квіти).
Розсадка в автомобілях.

6. Дипломатичні прийоми

Значення прийомів у дипломатичній практиці.

Види дипломатичних прийомів. Офіційні та неофіційні. Ранкові, денні, вечірні прийоми. Прийом з розсаджуванням за столом і без нього. Нестандартні різновиди прийомів.

Схеми та правила розсаджування на дипломатичних прийомах. Макет розсаджування, розсаджувальні картки.

Підготовка та проведення прийомів. Складання списків запрошених, розсилання запрошень і відповіді на них.

Складання меню і сервіровка столу. Музика на прийомі. Етикет поведінки за столом. Етикет проголошення промов на прийомі.

Подяка за участь у прийомі.

7. Протокол міжнародних конференцій. Дипломатія *ad hoc*

Багатостороння дипломатія та її форми. Протокольна служба ООН. Протокол на міжнародних сесіях, нарадах та конференціях: зустрічі-проводи, робочі мови, підготовка документів, розсадка на переговорах, прийоми тощо.

8. Одяг у дипломатичній практиці

Чоловічий одяг. Фрак, смокінг, візитка. Повсякденний та неформальний одяг. Аксесуари.

Жіночий одяг. Сукні: вечірня, для коктейлю, повсякденний одяг. Аксесуари, прикраси. Зачіска, макіяж, парфуми.

Національний одяг.

9. Протокольна практика деяких Європейських країн та США

Протокол Франції.

Протокольна практика Великої Британії.

Протокольний відділ ФРН.

Департамент державного протоколу в РФ.

Особливості протоколу США

10. Особливості протоколу окремих країн Сходу та Австралії

Протокольна практика Японії.

Протокол Китаю.

Протокол Індії.

Особливості протоколу арабських держав.

Особливості протоколу Австралії.

III. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Підручники, навчальні посібники

Вуд Д. Дипломатический церемониал и протокол /Д. Вуд, Ж. Серс. – М.: Прогрес, 1976. – 394 с.

Калашник Г. М. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету: навч. посіб / Г. М. Калашник. – К.: Знання, 2007. – 143 с.

Молочков Ф. Ф. Дипломатический протокол и дипломатическая практика / Ф. Ф. Молочков. – М.: Междунар. отношения, 1979. – 256 с.

Ріяка В. О. Дипломатичний протокол : навч. посіб. / В. О. Ріяка. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2006. – 135 с.

Сагайдак О. П. Дипломатичний протокол та етикет : підруч. / О. П. Сагайдак ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – 2-ге вид., випр. – К. : Знання, 2012. – 262 с.

Сатоу Э. Руководство по дипломатической практике / Э. Сатоу; вступ. ст. А. А. Трояновского. – М. : ОГИЗ, 1947. – 516 с.

Семилетников Н. А. Протокол международного и делового сотрудничества / Н. А. Семилетников. – Минск : Дикта, 2011. – 200 с.

Статті

Гречанюк О. “Не цілуйте руку королеві, не даруйте квіти чоловікові-послу й ще багато зовсім не зайвих «не»” / О. Гречанюк // Віче. – 2005. – № 12. – С. 77-80.

Лядов П. О протоколе непроточнольно / П. Лядов // Междунар. жизнь. – 2001. – № 12. – С. 99-10.

Новиков К. Дарча грамотність: за подарунками перших осіб можна було прослідкувати політичні тенденції їхніх держав: [дипломатія] / К. Новиков // Закон і бізнес. – 2006. – № 42 (21-27 жовт.). – С. 18

Резніченко В. І. До витоків дипломатичного протоколу: деякі історичні аспекти / В. І. Резніченко // Вісн. “Міжнар. відносини”. – Вип. 25-28. – 2003. – С. 101-109.

Тимошенко Н. Нехтуючи прості істини: неймовірні помилки в очевидних ситуаціях під час офіційних прийомів і не тільки / Н. Тимошенко // Політика і час. – 2002. – № 5. – С. 80-84.

Навчальне видання

ПРОГРАМА

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ”

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.03040101 “Правознавство”)

для студентів VII факультету денної форми навчання

У к л а д а ч і : БУРОМЕНСЬКИЙ Михайло Всеволодович,
КУДАС Ірина Борисівна,
СІВАШ Олена Михайлівна

Відповідальний за випуск *М. В. Буроменський*

Редактор *О. І. Борисенко*
Комп’ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*

План 2013

Підп. до друку 23.04.2013. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 0,56. Облк.-вид. арк. 0,21. Вид. № 329.
Тираж 50 прим. Зам. № 4619. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.